

zásra. Az intervenció valódi oka a magyar fegyverek sikere, a status quo felborulásától és nemzeti államok kialakulásától, valamint a forradalomnak cári területre történő kiterjedésétől való félelem volt.

A munkára jellemző a tárgyilagos, pártatlan állásfoglalás, a források és adatok korrekten felhasználása. A szerző jó áttekinthetőséggel rendelkezik az európai és a magyar forradalomról; alaposan ismeri az 1848/49. évi magyar forradalom és szabadságharc eseményeit és az irodalmat, amit a gazdag irodalomjegyzék is igazol. Bőséges jegyzetanyag, forrásjegyzék és névmutató egészíti ki a könyvet. A magyar neveket, helységneveket, a levéltári és irodalmi források címét az esetek többségében helyesen, a magyar írásmódnak megfelelően adja meg.

Csökkenti a munka értékét a sok pontatlan hivatkozás. A német légió esetében például az 1848/49. évi forradalom és sza-

badságharc iratainak a Hadtörténelmi Levéltár őrizetében levő fondjába tartozó mintegy 300 hivatkozott aktájából körülbelül 31 jelzet teljesen rossz, további 33 pedig egyéb hiányosságokat vagy pontatlanságokat tartalmaz. Nagy kár! A nagyszámú pontatlanságnak csak kis hányada írható a gépelés terhére.

A könyvet — a címlap kivételével — nem nyomdai, hanem sokszorosítási eljárással állították elő, feltehetően a téma iránti mérsékelt érdeklődés és a kiadási költségek csökkentése miatt.

A fő kérdés, a légiók részvételének elvi megokolása, kevésbé látszik megalapozottnak és meggyőzőnek, mint a tényleges szerepük és tevékenységük részletes, tárgyilagos leírása. A munkát a külföldi légiók történetével és tevékenységével foglalkozó magyar történész-hadtörténész is eredményesen használhatja.

Böhm Jakob

TEMESVÁRY FERENC

A SÁRVÁRI NÁDASDY FERENC MŰZEUM FEGYVERGYŰJTEMÉNYE

(Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980. 135 o.)

Mint azt a könyv címe is jelzi, a szerző a sárvári múzeum fegyvergyűjteményének ismertetését tűzte ki céljául és ezt a feladatot kiváló szakszerűséggel oldotta meg.

A vállalkozás annál is inkább dicséretes, mivel katalógus jellegű fegyverismertetés irodalmunkban elég ritka és mivel a leírt gyűjtemény általános összetételű (különböző korokból és népektől származó fegyverekből áll), az olvasó a szakszerű ismertetésekből széleskörű tájékoztatást nyer.

A katalógus 190 fegyvert, illetve fegyvertartozékot ír le és minden egyes darabot rajzban is ábrázol, emellett a méreteket, valamint a jellemző adatokat is megadja. A könnyen áttekinthető szerkezeti felosztás külön fejezetekre bontja az anyagot:

Tűzfegyverek és tartozékok — Szálfegyverek — Űtő- és süjtőfegyverek — Vágó- és szűrőfegyverek — Védőfegyverek.

A megadott fejezeteken belül alfejezetek (Puskák, pisztolyok, ágyúk, lőportartók stb.) teszik még áttekinthetőbbé az ismertetést.

Egyes fejezetekből — szemléltetésként — néhány jelentősebb darabot bemutattunk.

A lőfegyverek közül kétségtelenül a legnagyobb figyelmet érdemlik a XV. századból származó ágyúk. Ezek közül kettő kamarafészekkel bíró forgó vastarack, más néven siska. Mindkettő csöve bordákkal erősített. Az egyik űrmérete 65 mm, a másiké 50 mm.

Az ismertetett darabok a legrégebb magyar hátultöltő lőfegyverek csoportjába sorolhatók.

A harmadik, ugyancsak a XV. századból származó ágyúcső szintén kovácsoltvasból készült, de elöltöltő. űrmérete 58 mm.

A buzogányok közül helytörténeti vonatkozása miatt érdemel kiemeltetést az a gerezdes vasbuzogány, mely a szerző feltevése szerint azonosítható Sárvár város elvesztettnek hitt, nagy becsben tartott polgármesteri jelvényével. A „hatalmi jelvényt” a város mindenkorai tisztikara évszázadokon keresztül megőrizte, de az 1920-as években ismeretlen körülmények között elveszett. 1951-ben került ajándékozás útján a Nádas-

dy Múzeum birtokába. Egyébként a szóban forgó buzogány 11 gerezzdel bír, úgynevezett hadnagyi jelvény, kora a XVII. századra tehető.

A gyűjtemény jelentős számú karddal is dicsekedhetik. Bár ezek közül néhány a XIX. században készült másolat, mégis, a fegyverek ezen csoportja megkülönböztetett figyelmet érdemel.

A sorozat egy XIII. századból származó karddal veszi kezdetét, ez a darab egyben a múzeum legkorábbi fegyvere is. Viszonylag jó fenntartásúnak mondható.

Ezt követően csaknem minden évszázadot képvisel egy, vagy több kard. A XVII. század kardformáit már egész sorozat szemlélteti.

A sorozatban kiemelkedő példányok az úgynevezett schiavona típusú kardok. Szépen megmunkált, zárt vaskosaruk szinte sérülés nélkül vészelte át az elmúlt századokat. A sorozatból még említhetők azok a lovassági kardok is, melyeknek markolata tipikusan „dragonyos” formájú. Pengéjük kivétel nélkül tetszetős csiszárjegyekkel ékeskedik.

A felsorolás utolsó példajaként említjük a védőfegyverek közt kiállított sodronyínget. A XVI. században készült ingvasgyűrűkből szőtt, ép állapotban megmaradt példány. A katalógus rámutat, hogy a sodronyíng eredetiségét a szegecselt, esetenként forrasztott gyűrűk is igazolják. Kiemelkedő darab... „amely ma is szinte párját ritkítja hazánkban.”

A leíró részt a Jegyzetek oldalai követik. A terjedelmet illetőleg fejezetnek is mondható részben a szerző olyan általános vonatkozású fegyverismereteket is közöl, melyek szorosan kapcsolódnak ugyan a leírt fegyverekhez, mégis lényegesen többet nyújtanak a szakkatalógusokban általában közölni szokott ilyen jellegű ismertetéseknél.

Összegezve: úgy véljük, hogy a szak-katalógus leíró anyaga, valamint a Jegyzetek kiegészítő ismeretközlései hasznos segítői lesznek mindazoknak, akik bármely vonatkozásban érdeklődnek a régi fegyverek iránt.

Csillag Ferenc

OLAF GROEHLER

A LÉGI HÁBORÚK TÖRTÉNETE 1910—1970.

(Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1980. 465 o.)

A repülés vágya szinte egyidős az emberiséggel. Alighogy az ember megjelent a Földön, megkezdte harcát a föld, a víz, a levegő meghódításáért. Ez utóbbi legyőzésére kellett a legtovább várni.

A kezdeti sikertelen próbálkozások után úgy tűnt, a léggömbök jelentik a megoldást — ezek hadi alkalmazására már elég korán, 1794-ben sor került, a francia forradalom hadserege felderítésére használt léggömböt —, majd megjelentek a léghajók, mint az ember repülési vágyának teljesítői. Századunk elején pedig sor került az első klasszikus értelemben vett „gépi” repülésre. Az amerikai Wright testvérek, a maguk által készített repülőgéppel 1903. december 17-én Kitty Hawknál 59 másodpercet repültek a levegőben. (A pontosság kedvéért meg kell jegyeznünk: Orville Wright repült ekkor a géppel.) Ezzel a sikeres kísérlettel szinte soha nem tapasztalt fejlődés előtt nyitották meg az utat.

A sikeres repülések — pl. a francia Louis Blériot 1909. július 25-i repülése a La Manche felett — a különböző országok katonai vezetésére sem voltak hatástalanok. A már korábban használt léghajók mellett megkezdtek a repülőgépek alkalmazását is. Ettől az időtől — 1907—1910 — kezdve a háborúkból már a repülők is kivették a részüket.

Olaf Groehler könyvében a repülő háborús szerepéről, a légierők harcairól ad képet. Mint ilyen, az első marxista összefoglaló munkák közé sorolható ebben a témakörben. A szerző művében hatvan év háborúinak légi eseményeit vizsgálja. A kezdetet 1911 jelenti, amikor az olasz hadsereg az Észak-Afrikában 1911—1912-ben lezajlott olasz—török háborúban először alkalmazott repülőgépeket, természetesen komolyabb eredmények nélkül. Ezeket a gépeket akkor még — hiszen inkább látványosság, mint ko-